

به نام خدا

سازمان بورس و اوراق بهادار
SECURITIES & EXCHANGE ORGANIZATION

مدیریت پژوهش، توسعه و مطالعات اسلامی

سازوکار مالیاتی صندوق و سایر ابزارهای مالی در بازار پول و

سرمایه ایران

مجید کریمی

چکیده

سرمایه گذاری در ابزارهای مالی و سایر فرصت های سرمایه گذاری در بازار پول و سرمایه و همچنین انتخاب بنگاهها از روش های مختلف تامین مالی، بی شک تحت تاثیر ساختار مالیاتی مربوط به آن ابزار است. ساز و کار مالیاتی در یک نظام اقتصادی می تواند سرمایه های مردم را به بخش های مختلف سوق دهد و از بخشی به بخش دیگر منتقل کند، با توجه به این مساله در گزارش حاضر به بررسی ساز و کار مالیاتی ابزار مختلف در ارتباط با سرمایه گذاری و تامین مالی در قوانین جمهوری اسلامی پرداختیم. آنچه از بررسی قوانین مربوطه به دست آمد این است که برای تسهیل اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی به معافیت های مالیاتی در ارتباط با ابزارهای مختلف تامین مالی و سرمایه گذاری توجه ویژه ای شده است و به منظور جذابیت بیشتر برای تامین کننده مالی و سرمایه گذار این مساله مورد توجه قانونگذار بوده است.

کلمات کلیدی: مالیات، ساز و کار مالیاتی، ابزارهای مالی، قوانین مالیاتی

مقدمه

سرمایه گذاری در ابزارهای مالی و سایر فرصت های سرمایه گذاری در بازار پول و سرمایه و همچنین انتخاب بنگاه ها از روش های مختلف تامین مالی، بی شک تحت تاثیر ساختار مالیاتی مربوط به آن ابزار است. ساز و کار مالیاتی در یک نظام اقتصادی می تواند سرمایه های مردم را به بخش های مختلف سوق دهد و از بخشی به بخش دیگر منتقل کند با توجه به این مساله در گزارش حاضر به بررسی ساز و کار مالیاتی ابزار مختلف در ارتباط با سرمایه گذاری و تامین مالی در قوانین جمهوری اسلامی ایران می پردازیم.

قوانینی که به سازوکار مالیاتی این ابزار پرداخته است و در این گزارش به آن اشاره شده است عبارتند از:

۱. قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور
۲. قانون توسعه ابزارهای و نهادهای مالی جدید
۳. قانون مالیات های مستقیم
۴. قانون اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران

در ادامه به بررسی بندهایی از این قوانین که مربوط به موضوع گزارش است پرداخته می شود.

ماده ۲۹ قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور. (لایحه یک فوریتی مصوب ۹۴/۲/۱)

ماده ۲۹ - از ابتدای سال ۱۳۹۵ کلیه معافیت های مقرر در مواد (۷)، (۱۱) و (۱۲) قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید به منظور تسهیل اجرای سیاست های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۸۸/۹/۲۵ در خصوص اوراق صکوک و تمامی اوراق بهاداری که در چهارچوب قوانین و براساس ضوابط و مقررات بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران منتشر می شود، حاکم است.

مواد ۷ و ۱۱ و ۱۲ قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید

ماده ۷ - متن زیر به عنوان ماده (۱۴۳) مکرر و چهار تبصره ذیل آن به قانون مالیات های مستقیم مصوب سال ۱۳۶۶ الحاق می شود؛

ماده ۱۴۳ مکرر - از هر نقل و انتقال سهام و حق تقدم سهام شرکت ها اعم از ایرانی و خارجی در بورس ها یا بازارهای خارج از بورس دارای مجوز، مالیات مقطوعی به میزان نیم درصد (۰.۵٪) ارزش فروش سهام و حق تقدم سهام وصول خواهد شد و از این بابت وجه دیگری به عنوان مالیات بردرآمد و نقل و انتقال سهام و حق تقدم سهام و مالیات بر ارزش افزوده خرید و فروش مطالبه نخواهد شد.

کارگزاران بورس ها و بازارهای خارج از بورس مکلفند مالیات یاد شده را به هنگام هر انتقال، از انتقال دهنده، وصول و به حساب تعیین شده از طرف سازمان امور مالیاتی کشور واریز نمایند و ظرف ده روز از تاریخ انتقال، رسید آن را به همراه فهرستی حاوی تعداد و مبلغ فروش سهام و حق تقدم مورد انتقال به اداره امور مالیاتی محل، ارسال کنند.

تبصره ۱: تمامی درآمدهای صندوق سرمایه‌گذاری در چهارچوب این قانون و تمامی درآمدهای حاصل از سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار موضوع بند (۲۴) ماده یک (۱) قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۴^۱ و درآمدهای حاصل از نقل و انتقال این اوراق یا درآمدهای حاصل از صدور و ابطال آنها از پرداخت مالیات بر درآمد و مالیات بر ارزش افزوده موضوع قانون مالیات بر ارزش افزوده مصوب ۱۳۸۷/۰۳/۰۲ معاف می‌باشد و از بابت نقل و انتقال آنها و صدور و ابطال اوراق بهادار یاد شده مالیاتی مطالبه نخواهد شد.

تبصره ۲: سود و کارمزد پرداختی یا تخصیصی اوراق بهادار موضوع تبصره (۱) این ماده به استثناء سود سهام و سهم‌الشرکه شرکت‌ها و سود گواهی‌های سرمایه‌گذاری صندوق‌ها، مشروط به ثبت اوراق بهادار یاد شده نزد سازمان جزء هزینه‌های قابل قبول برای تشخیص درآمد مشمول مالیات ناشر این اوراق بهادار محسوب می‌شود.

تبصره ۳: در صورتی که هر شخص حقیقی یا حقوقی مقیم ایران که سهامدار شرکت پذیرفته شده در بورس یا بازار خارج از بورس، سهام یا حق تقدم خود را در بورس‌ها یا بازارهای خارج از بورس خارجی بفروشد، از این بابت هیچگونه مالیاتی در ایران دریافت نخواهد شد.

ماده ۱۲ - درآمد حاصل از فروش دارایی به نهاد واسط ب رای تأمین مالی ماده ۱۱ - نهاد واسط از پرداخت هرگونه مالیات و عوارض نقل و انتقال و مالیات بر درآمد آن دسته از دارایی‌هایی که تأمین مالی آن از طریق انتشار اوراق بهادار به عموم صورت می‌گیرد معاف است. وجوه حاصل از اقدامات تأمین مالی که از طریق انتشار اوراق بهادار توسط این گونه نهادها صورت می‌گیرد، باید در حساب خاصی متمرکز شود و هرگونه برداشت از این حساب باید تحت نظارت و با تأیید سازمان انجام گیرد. دستورالعمل مربوط به فعالیت نهادهای واسط ظرف مدت سه ماه به پیشنهاد سازمان به تصویب شورای عالی بورس و اوراق بهادار خواهد رسید.

از طریق عرضه عمومی اوراق بهادار معاف از مالیات است و به نقل و انتقال آن هیچگونه مالیات و عوارضی تعلق نمی‌گیرد. هزینه استهلاک ناشی از افزایش ارزش دارایی در خرید مجدد همان دارایی توسط فروشنده به هر نحوی که باشد جزء هزینه‌های قابل قبول مالیاتی نخواهد بود.

از بررسی ماده ۲۹ قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور که در ارتباط با مواد ۷ و ۱۱ و ۱۲ قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید است و الحاقیه ای به قانون مالیات مستقیم مصوب سال ۱۳۶۶ اضافه می‌کند به این نتیجه می‌رسیم که برای هر نقل و انتقال سهام و حق تقدم سهام شرکت‌ها اعم از ایرانی و خارجی در بورس‌ها یا بازارهای خارج از بورس دارای مجوز، مالیات مقطوعی به میزان نیم درصد (۰.۵٪) ارزش فروش سهام و حق تقدم سهام وصول خواهد شد و به جز این مورد هیچ مبلغی تحت عناوین مختلفی چون مالیات بر درآمد و یا مالیات بر ارزش افزوده خرید یا فروش اخذ نخواهد شد. همچنین صندوق‌های سرمایه‌گذاری^۲ تعریف شده در قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی از پرداخت مالیات بر درآمدهای حاصل از نقل و انتقال اوراق بهادار یا درآمدهای حاصل از صدور و ابطال آنها معاف می‌باشند. سود و کارمزد پرداختی یا تخصیصی بابت این اوراق جزء هزینه‌های قابل قبول مالیاتی این شرکت‌ها است و تنها موردی که مشمول مالیات می‌شود سود سهام، سهم‌الشرکه شرکت‌ها و سود گواهی‌های

^۱ موضوع بند (۲۴) ماده یک (۱) قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۴: هر نوع ورقه یا مستندی است که متضمن حقوق مالی قابل نقل و انتقال برای مالک عین و یا منفعت آن باشد. "شورا"، اوراق بهادار قابل معامله را تعیین و اعلام خواهد کرد. مفهوم ابزار مالی و اوراق بهادار در متن این قانون؛ معادل هم در نظر گرفته شده است.

^۲ نهادی مالی است که فعالیت اصلی آن سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار می‌باشد و مالکان آن نسبت به سرمایه‌گذاری خود در سود و زیان صندوق شریک‌اند.

سرمایه گذاری صندوق‌هاست. از دیگر نتایجی که از بررسی این قوانین به دست می‌آید در رابطه با خرید و فروش اوراق بهادار شرکت‌های پذیرفته شده در بورس ایران در بازارهای خارجی است که هر شخص حقیقی یا حقوقی مقیم ایران که سهامدار شرکت پذیرفته شده در بورس یا بازار خارج از بورس، سهام یا حق تقدم خود را در بورس‌ها یا بازارهای خارج از بورس خارجی بفروشد، از این بابت هیچگونه مالیاتی در ایران دریافت نخواهد شد. در بررسی قوانین مذکور به این نتیجه می‌رسیم که نهاد واسطه نیز برای تمامی نقل و انتقالات اوراق بهادار از مالیات معاف است و همچنین درآمد فروش دارایی‌ها به نهاد واسطه نیز از مالیات و عوارض معاف است و همان طور که در ماده ۲۹ قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور اشاره شد این قوانین برای اوراق صکوک و تمامی اوراق بهاداری که در چهارچوب قوانین و براساس ضوابط و مقررات بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران منتشر می‌شود، حاکم است.

بررسی ماده ۱۱ و ۱۲ قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید این نتیجه را حاصل می‌کند که نهاد واسطه و بانی از نقل و انتقال دارایی به منظور انتشار هر نوع اوراق بهادار از جمله صکوک مالیاتی پرداخت نمی‌کند.

ماده ۳۰- متن زیر به عنوان ماده (۱۳۸ مکرر) به قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۶۶/۱۲/۳ و اصلاحات بعدی آن الحاق می‌شود.

ماده ۱۳۸ مکرر- اشخاصی که آورده نقدی برای تأمین مالی پروژه- طرح و سرمایه در گردش بنگاه‌های تولیدی را در قالب عقود مشارکتی فراهم نمایند، معادل حداقل سود مورد انتظار عقود مشارکتی مصوب شورای پول و اعتبار از پرداخت مالیات بر درآمد معاف می‌شوند و برای پرداخت کننده سود، معادل سود پرداختی مذکور به عنوان هزینه قابل قبول مالیاتی تلقی می‌گردد.

بنا بر این قانون درآمد حاصل از سود سرمایه گذاری در اوراق مشارکت معاف از مالیات بر درآمد است و بر طبق آنچه از ماده ۲۹ به دست آمد نقل و انتقال این اوراق نیز بدون مالیات در نظر گرفته می‌شود. همچنین برای بانی و ناشر نیز پرداخت سود هزینه قابل قبول مالیاتی است و سپر مالیاتی محسوب می‌شود. این مساله برای تمامی انواع صکوک صدق می‌کند. اوراق بهادار اسلامی هم از معافیت مالیاتی برخوردار می‌شوند و سودهایی را که در مورد اوراق صکوک پرداخت می‌شود، جزء هزینه‌های قابل قبول مالیاتی ناشر اوراق به حساب می‌آید، یعنی از درآمد مشمول مالیات ناشر کسر می‌شود. در لایحه بودجه سال ۹۵ نیز این موضوع اشاره شد و تصویب گردید.

ماده ۱۴۵ قانون مالیات‌های مستقیم

در ماده ۱۴۵ قانون مالیات‌های مستقیم موارد زیر را از پرداخت مالیات معاف کرده است:

ماده ۱۴۵. سود دریافتی به هر عنوان در موارد زیر از پرداخت مالیات معاف است:

(۱) سود متعلق به سپرده‌های مربوط به کسور بازنشستگی و پس‌انداز کارمندان و کارگران نزد بانک‌های ایرانی در حدود مقررات استخدامی مربوطه.

(۲) سود یا جوائز متعلق به حساب‌های پس‌انداز و سپرده‌های مختلف نزد بانک‌های ایرانی یا مؤسسات اعتباری غیربانکی مجاز. این معافیت شامل سپرده‌هایی که بانکها یا مؤسسات اعتباری غیربانکی مجاز نزد هم می‌گذارند نخواهد بود.

(۳) جوایز متعلق به اوراق قرضه دولتی و اسناد خزانه.

(۴) سود پرداختی بانک‌های ایرانی به بانک‌های خارج از ایران بابت اضافه برداشت (اوردرافت) و سپرده ثابت به شرط معامله متقابل.

(۵) سود و جوایز متعلق به اوراق مشارکت.

تبصره: در مواردی که در قانون مالیات‌های مستقیم به بانکها اشاره می‌شود، امتیازات، تسهیلات، ترجیحات و تکالیف ذکر شده شامل مؤسسات اعتباری غیربانکی که به موجب قانون یا با مجوز بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تأسیس شده‌اند یا می‌شوند، نیز خواهد شد.

از این ماده قانون نیز مشخص می‌شود به سود سپرده‌های بانکی در مؤسسات مالی مجاز نیز مالیاتی تعلق نمی‌گیرد.

مدیریت پژوهش، توسعه و مطالعات اسلامی
www.rdis.ir

نتیجه گیری

سرمایه گذاری در ابزارهای مالی و سایر فرصت های سرمایه گذاری در بازار پول و سرمایه و همچنین انتخاب بنگاه‌ها از روش‌های مختلف تامین مالی، بی شک تحت تاثیر ساختار مالیاتی مربوط به آن ابزار است. ساز و کار مالیاتی در یک نظام اقتصادی می‌تواند سرمایه‌های مردم را به بخش‌های مختلف سوق دهد و از بخشی به بخش دیگر منتقل کند، با توجه به این مساله در گزارش حاضر به بررسی ساز و کار مالیاتی ابزار مختلف در ارتباط با سرمایه گذاری و تامین مالی در قوانین جمهوری اسلامی پرداختیم. آنچه از بررسی قوانین مربوطه به دست آمد این است که برای تسهیل اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی به معافیت‌های مالیاتی در ارتباط با ابزارهای مختلف تامین مالی و سرمایه گذاری توجه ویژه ای شده است و به منظور جذابیت بیشتر برای تامین کننده مالی و سرمایه گذار مورد توجه قانونگذار بوده است. البته این نتیجه از منظر مالیات به دست می‌آید و بی شک برای ایجاد رقابت سالم در نظام اقتصادی نیاز است تا اصلاحات فراوانی در بخش‌های دیگر از جمله نظام تصمیم‌گیری در بازار پول و بازار سرمایه اتفاق افتد.